

VÝZVY PRÁVNÉHO ŠTÁTU NA SLOVENSKU: PRÁVNY ŠTÁT AKO AŠPIRÁCIA JEDNOTLIVCA

Maroš Hodor¹

Keď hliadka Policajného Zboru dňa 29.6.2012 v Bratislave zastavila vodiča, ktorý predbiehal cez plnú čiaru, dostala neobvyklý telefonát. Podľa uznesenia (SKIS-260/OISZ-V-2016) zo dňa 23.09.2016, veliteľ danej hliadky uvádza, že ho niektorí z jeho nariadených žiadali aby namiesto uloženia pokuty vo výške 150,- € vodiča pustil s vysvetlením: „je to náš človek.“ Sú *naši ľudia* symbolom nefungujúceho právneho štátu alebo zlyhaní jednotlivcov, ktorí ho stelesňujú?

Chyba definície?

Idea právneho štátu nemá jasné kontúry. Ochrana občana pred zneužitím štátnej moci určite sedí v centre jeho definície. V teórii by jasne stanovené a vymedzené pravidlá mali byť prikázaniami, ktorými sa štátna moc musí riadiť (Hayek, 2008). Čitateľnosť limitov štátnej moci dáva občanovi kontrolu nad svojim životom a dôveru v právny systém. V praxi úplný obsah pravidiel právneho štátu nemožno poznať dokonale, pretože ich výkon je prenechaný jednotlivcom s legislatívnou, výkonnou alebo súdnou právomocou. Nedokonalosť teórie potvrdzujú aj situácie, kedy títo jednotlivci musia konať bezprecedentne. Teda, ak má občan právnemu systému dôverovať, jednotlivci pri moci musia aj v nejasných a zákonom nepredurčených situáciách konať v medziach princípov právneho štátu. Raz pripomína, že hodnoty právneho štátu nemožno definovať, ale treba sa k nim maximálne približovať (Raz, 1979). Preto si treba právny štát predstaviť ako akýsi ideál, ku ktorému by sa malo konaním ašpirovať.

Slovenská republika sa v čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústavy“) hlási k myšlienke právneho štátu. Napriek tomu sme svedkami jej porušovania. V priamom rozpore s princípom právneho štátu bolo napríklad rozhodnutie V. Mečiara o amnestiách týkajúcich sa skutku zavlečenia, kedy osobný záujem jedinca na nevyšetrení prevládol nad záujmami občanov (Denník N, 2017). Tento dlhotrvajúci stav zrušilo až uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sp. zn. ÚS 7/2017-159. Porušovanie zákonov jednotlivcami pri moci bez debaty podkopáva dôveru občanov v právny štát.

Jednotlivec rozhoduje, ašpiruje

Ašpirácia k princípom právneho štátu jeho nositeľmi nestojí iba na priamom porušení zákona. Text zákona princípy právneho štátu zachytáva nedokonale. Textom nie je možné predpovedať rozmanitosť situácií, v ktorých budú nositelia moci svoju autoritu vykonávať. Avšak, krátkosť doslovného textu zákona nesmie byť nástrojom na potieranie princípov právneho štátu. Kľúčom k ich efektívnej interpretácii by mali byť hodnoty, na ktorých je identita slovenského právneho štátu postavená, skrývajúce sa v týchto zákonoch. O interpretácii právnych noriem sa v teórii vedú spory už storočie. Hart, ako jeden z hlavných predstaviteľov pozitivistického tábora, tvrdí, že záväznosť právnych noriem pri ich interpretácii vyplýva z autority inštitúcie, a preto by silný dôraz mal byť kladený na ich doslovné

¹ Autor je študentom tretieho ročníka práva (LLB) na London School of Economics and Political Science.

znenie (Hart, 1961). Jeho životný kritik, Dworkin okrem doslovného znenia zákonov berie pri ich interpretácii v úvahu aj princípy morálky, spravodlivosti a férovosti, ktoré ozajstnú autoritu týchto noriem odôvodňujú (Stavropoulos, 2014). Ak pojem právny štát má byť ideálom, musí byť Dworkinov spôsob interpretácie zákonov držiteľovi štátnej moci bližší ako výroková akrobacia s ich doslovným znením. Ani občan na konci dňa nevníma právny štát ako ten doslovný text. Sú to princípy, na ktorých porušenie občanova dôvera tak citlivo reaguje.

V tomto kontexte je trestuhodný aj pokus bývalého premiéra a súčasného poslanca R. Fica kandidovať za sudcu ústavného súdu. Z čl. 137 ods. 1 ústavy jasne vyplýva, že sudca by nemal byť politicky činný, a teda by sa mal svojho prípadného členstva v politickej strane vzdať. Zároveň sa od kandidáta podľa čl. 136 ods. 4 ústavy očakáva nestrannosť a nezávislosť pri rozhodovaní. Ako aktívny účastník rokovaní o politických dohodách, významných štátnych tendrov a rozhodnutí s celospoločenským vplyvom si musel dobre uvedomiť svoju zrastenosť s politikou. Teoreticky by však tieto ústavné požiadavky spĺňal. Avšak, ak by si ctil princíp rozdelenia moci a význam ich vzájomnej kontroly, ktorá je jedným zo základných pilierov právneho štátu, nikdy by si svoju prihlášku nepodal. Tušil by, že kvôli pôsobeniu na najvyššom poste praktickej politiky by nemusel byť schopný rozhodovať nestranne vo veciach týkajúcich sa jeho predošlej politickej aktivity. Kandidatúra R. Fica je iba jedným z príkladov, kedy predstaviteľ moci pojem právny štát zredukoval na doslovnú interpretáciu zákona na dosiahnutie osobných cieľov.

Záver

Redukcia právneho štátu iba na doslovný text zákona môže predstavovať rovnaké ohrozenie dôvery občana v právny systém, ako jeho priame porušovanie. Pretože úmysel jednotlivca je za oboma rovnaký. Výsledkom sú *naši ľudia*. Prípady, kde sa skutok nestal. Kde bolo prerušené vyšetrowanie. Kde chýbali dôkazy. Alebo, kde sa bezprecedentne vyšetruje (Todová, 2019). V tomto stave neprekvapuje strata dôvery občanov v inštitúcie stelesňujúce právny štát. Podľa prieskumu Euro barometer z roku 2018 dôveruje slovenským súdom iba 29% z opýtaných, čo nás radí na predposledné miesto rebríčka Únie (European Commission, 2018). Nedôvera občanov v súčasný systém hrá do karát predstaviteľom proti-systémových alternatív. Nie sú to zákony, zodpovedajúce štandardom modernej demokracie, ktoré treba meniť. Sú to jednotlivci s úmyslom zneužiť moc vo svoj prospech. Idea právneho štátu stojí a padá práve na nich. Bez ich osobnej túžby ašpirovať k nemu ostáva iba prázdnu frázou.

Maroš Hodor, 28. apríla 2019

(Počet slov: 796)

Zdroje:

Denník N (2017) Vyhlásenie právnikov k možnosti zrušenia Mečiarových amnestií ústavným zákonom. *Denník N*. 30 Január.

European Commission (2018) *The 2018 EU Justice Scoreboard*.

Friedrich A. von Hayek (Friedrich August) (2008) *The road to serfdom*. Hayek, Friedrich A. von (Friedrich August), 1899-1992. Works. 2008 ; v. 2. Definitive edition. New York: Routledge.

Hart, H. L. A. (1961) *The Concept of Law*. Oxford University Press.

Raz, J. (1979) *The Rule of Law and its Virtue* *. Oxford University Press.

Stavropoulos, N. (2014) 'Legal Interpretivism', in Edward N. Zalta (ed.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Summer 2014 Metaphysics Research Lab, Stanford University.

Todová, M. (2019) Stíhanie u Kiskovcov je výnimočné, ukazujú zverejnené rozsudky. *Denník N*. 6 Marec.